

Ny udenlandsk Literatur.

Adolph Samter: Gesellschaftliches und Privat-Eigenthum als Grundlage der Socialpolitik. Leipzig, Duncker & Humblot, 1877.

Ejendomsretten er — man har tilstrækkeligt ofte udtalt det — en af den bestaaende Samfundsordnings «Grundpiller», ja vel den vigtigste af dem alle. Dens rationelle Begrundelse er følgelig af den allerstørste Betydning, og naar der ikke med Hensyn til den findes Enighed, eller dog Noget der kan ligne Enighed, mellem Samfundsfilosoferne, er dette virkelig meget uheldigt. Nu forholder det sig imidlertid saa, at en slig Enighed er meget langt fra at være tilstede, ja det kan endog siges, at der hersker den fuldstændigste Uenighed med Hensyn til Ejendommens rationelle Begrundelse, saa at det vel tør antages, at denne er forbunden med visse Vanskeligheder,

I en Artikel om denne Sag fremhæver Dr. Bela Weiss, at man, naar man vil slutte sig til et bekjendt Tankeskema, kan skjelne mellem: (1) theologiske, (2) metafysiske og (3) positive Forklaringsgrunde for Ejendommens Opstaaen: (1) Hos Jøder, Grækere, Romere m. fl. er Ejendommen en oprindelig theokratisk Indretning; det er Religionen, der her er det Bestemmende. (2) Til de metafysiske Forklaringsgrunde høre Occupationstheorien, Frihedstheorien, Kontraktstheorien, de nyere socialistiske Theorier og Personlighedstheorien. Sidstnævnte Theori (navnlig forsvaret af Ahrens og af E. de Laveleye *)

*) Se «Émile de Laveleye: Om Ejendomsretten. Paa Dansk ved Aleksis Petersen». I Bogens sidste Afsnit, S. 181 flg., gives en Fremstilling af de forskjellige Ejendomsrets-theorier.

Ny udenlandsk Literatur.

Adolph Samter: Gesellschaftliches und Privat-Eigenthum als Grundlage der Socialpolitik. Leipzig, Duncker & Humblot, 1877.

Ejendomsretten er — man har tilstrækkeligt ofte udtalt det — en af den bestaaende Samfundsordnings «Grundpiller», ja vel den vigtigste af dem alle. Dens rationelle Begrundelse er følgelig af den allerstørste Betydning, og naar der ikke med Hensyn til den findes Enighed, eller dog Noget der kan ligne Enighed, mellem Samfundsfilosoferne, er dette virkelig meget uheldigt. Nu forholder det sig imidlertid saa, at en slig Enighed er meget langt fra at være tilstede, ja det kan endog siges, at der hersker den fuldstændigste Uenighed med Hensyn til Ejendommens rationelle Begrundelse, saa at det vel tør antages, at denne er forbunden med visse Vanskeligheder,

I en Artikel om denne Sag fremhæver Dr. Bela Weiss, at man, naar man vil slutte sig til et bekjendt Tankeskema, kan skjelne mellem: (1) theologiske, (2) metafysiske og (3) positive Forklaringsgrunde for Ejendommens Opstaaen: (1) Hos Jøder, Grækere, Romere m. fl. er Ejendommen en oprindelig theokratisk Indretning; det er Religionen, der her er det Bestemmende. (2) Til de metafysiske Forklaringsgrunde høre Occupationstheorien, Frihedstheorien, Kontraktstheorien, de nyere socialistiske Theorier og Personlighedstheorien. Sidstnævnte Theori (navnlig forsvaret af Ahrens og af E. de Laveleye *)

*) Se «Émile de Laveleye: Om Ejendomsretten. Paa Dansk ved Aleksis Petersen». I Bogens sidste Afsnit, S. 181 flg., gives en Fremstilling af de forskjellige Ejendomsrets-theorier.

fortjener særlig Paaagtning; men Dr. B. Weiss har dog sikkert Ret i, at den ikke giver nogen Begrundelse af Ejendomsretten. (3) Til de positive Forklaringsgrunde høre: Magttheorien (jfr. Jhering), Arbejdsteorien (Locke, Ad. Smith, Thiers, Schopenhauer) og Legaltheorien (Montesquieu, Bentham), hvorefter Ejendomsretten maa søge sin Grund i Loven, en Forklaring der jo i Virkeligheden ikke er nogen Forklaring, og som, hvor tilfredsstillende Juristen end vil finde den, umulig kan tilfredsstille Filosofen. — Ingen af de nævnte Theorier er imidlertid absolut afgjørende med Hensyn til Spørgsmaalet om Privat- eller Fællesejendom, og forskellige Tænkere ere — skjønt hyldende samme Ejendomstheori — ofte komne til forskellige Resultater. I Virkeligheden staar Valget ikke absolut mellem Særejendom og Fællesejendom; begge kunne og maa findes i det samme Samfund: Grænsen mellem dem maa drages saaledes, at hin ikke bliver saa stor, at Samfundets Frihed kommer i Fare, og denne ikke saa stor, at Individets Frihed trues, og denne Grænse afhænger af det paa-gjældende Samfunds økonomiske Stilling (Nomadefolk, agerdyrkende Folk, Handelsfolk o. s. v.) saavel som af Samfundsmedlemmernes større eller mindre Selvstændighed. Betragt vi den faktiske Stilling i de forskellige Samfund, saa ville vi da ogsaa se, at — omend Arbejdsforholdene ere ordnede paa højest forskellige Maader i de forskellige Samfund, og omend Ejendomsrettens Historie viser os Ejendomsretten som noget i højeste Grad Variabelt — saa er det dog fælles for alle Forhold, at der dog altid findes nogen Særejendom, men aldrig en ubegrænset Privatejendomsret. Altid og overalt finde vi Ejendomsretten indskrænket snart paa denne snart paa hin Maade: Vi træffe Ejendomsindskrænkninger for visse Personer (Munke, Jøder, Udlændinge o. s. v.), for visse Gjenstande (Vaaben, Gift, Personer), for visse Tilstande (Krig), for visse Industriegrene (Bjergværksdrift, Søhandel), for visse Ihændehaberpapirer o. s. v.; endvidere Indskrænkninger med Hensyn til bestemte Tidsrums Forløb (Præskribering), af Hensyn til Almenvellet (Expropriation), af Hensyn til Sundhedsforholdene (Forbud mod Bebyggelse af visse Grunde), Indskrænkninger i Evnen til at

testere o. s. v. o. s. v.^{*)}). Naar vi mindes dette, og naar vi overhovedet mærke os Ejendomsrettens Historie og dens nuværende Ordning, saa ville vi maaske komme til det Resultat, at selv om Samters Forslag om yderligere Indskrænkninger i Privatejendomsretten og betydeligere Udvidelser af Fællesejendommen maatte være upraktiske og uhensigtsmæssige, saa ere de dog neppe saa revolutionære som de for en flygtig Betragtning kunde vise sig. Den Tanke, Samter forfægter, er nemlig den, at der i Samfundet bør være baade Privatejendom og Socialejendom. Denne Tanke «reclamerer han som sig tilhørende»; thi, siger han, naar Socialister, F. A. Lange og tildels Stuart Mill og de Laveleye m. Fl. bekæmpede Privatejendomsretten over Jorden, saa vare de ogsaa, mere eller mindre, Modstandere af Privatejendomsretten overhovedet, specielt forsaavidt Produktionsejendommen angaar; — men dette er neppe ganske rigtigt: ingen tænkende Mand kan benægte, at der i ethvert Samfund maa findes nogen Privatejendom og nogen Fællesejendom, — uden hin intet individuelt Liv, uden denne intet Samfund. — Grundtanken om at begge Ejendomsformer ere berettigede og nødvendige, er altsaa ikke saa ny og original som Samter smigrer sig med at tro. Det, Spørgsmaalet i Virkeligheden drejer sig om, er, hvor Grænsen skal drages. Den Grænse, Samter vil drage, er en saadan, at begge Former blive «ligeberettigede og lige mægtige», d. v. s. saaledes, at der indrømmes Socialejendommen et meget større Omraade, end nu er Tilfældet. Dette er Hovedsagen for ham, hvorimod han kun tillægger det en sekundær Vægt, om det er Jordejendommen der gøres til Socialejendom.

I sin Bogs første Afsnit (S. 1—63) paaviser Samter Individualitetsprincipets og Privatejendommens uadskillelige Sammenhør: Privatejendom er nødvendig, naar Mennesket ikke skal ophøre at være Menneske, eller rettere: uden al Privatejendom er det umuligt at føre et individuelt Liv. Men Individualitets-

*) Jfr. Dr. Bela Weiss: Zur Lehre von Eigenthum. Zeitschrift f. d. ges. Staatsw. 1877.

principet giver os kun et Udgangspunkt, fra hvilket vi ere i Stand til at erkjende Privatejendommen som Fornuftbegreb; Forklaringsgrunden til Privatejendommens faktiske Udformning maa søges, ikke i Arbejdet, heller ikke i Bemægtigelsen, men i Loven.

Det nøgne Individualitetsprincip forslaar imidlertid ikke. Sideordnet og ligeberettiget med det findes Socialprincipet, der fordrer Socialejendom: Ved Siden af Privatejendommen maa der stilles en Socialejendom, der er tilstrækkelig mægtig og omfattende til at kunne byde Privatejendommens uindskrænkede Herredømme Spidsen, uden dog at tilintetgjøre Privatejendommen. Socialejendommen vil ganske vist ikke fjerne alle Samfundsonder; den har tværtimod selv sine Mangler; men den vil kunne hæve Samfundet til et højere Udviklingstrin og er en historisk Nødvendighed. Jorden egner sig fortrinsvis til at være Socialejendom, — fordi Naturkræfterne her ere særlig virksomme, fordi den ikke kan forøges efter Behag og fordi dens Værdi i fremadgaaende Samfund har Tendens til at stige; derimod egner rørligt Gods sig til Privatejendom, fordi det i overvejende Grad skyldes Arbejde, fordi Grænserne for Forøgelsen af det ikke ere faste, og fordi dets Værdi snarest har Tendens til at falde, hvoraf følger, at det ikke indtager en saadan exceptionel Stilling som Jorden. De Bastiat'ske Indvendinger tillægger S. ingen Vægt. Som Fordele ved, at Jorden overgaar til Socialejendom, nævner Forf.: der skabes derved Ejendom for samtlige Statsborgere; — Jordens stigende Værdi forbeholdes Samfundet; — Gjennemførelsen af en fuldstændig Skattereform bliver mulig; — Staten vil langt bedre end hidtil kunne sørge for det Heles aandelige og materielle Interesser, og vil kunne paatage sig højere Statsopgaver; — men i en ganske særlig Grad vil formentlig Landarbejderne drage Fordel af Jordens Overgang til Fællesejendom. Som mulige Mangler nævnes: den Magtfylde, der indrømmes Staten, kan vække mange Betænkeligheder; — Produktionen kunde maaske lide, da Selvinteressen er Produktionens mægtigste Løftestang; men denne Fare kan vel undgaas ved et fornuftigt Forpagtningssystem: i England er Produktionen jo meget be-

tydelig, uagtet de færreste Jorder dør drives af Ejerne; — en væsentlig Fare er Grundejernes sandsynlige Udvandring; — endelig ligger der en Fare i den voldsomme Opposition, Reformen vil møde. Men trods Alt fastholder Forf., at vore sociale Tilstande nødvendiggjør en grundig Reform, at denne Reform bør gaa ud paa, at Socialejendommen kommer til fuld Anerkjendelse, og specielt at al Grund og Jord — Kommunikationsvejene medregnede, Vaanings- og Fabrikbygninger undtagne — bør gaa over til Samfundet. — Disse her kort fremhævede Punkter ere de væsentligste af dem, der ere gjorte til Gjenstand for Behandling i Bogens andet Afsnit (S. 64—171).

I tredje Afsnit (S. 172—204) søger Forf. at vise, hvorledes den sociale Jordejendom kunde indrettes med Hensyn til Retsforhold og Organisation, og med Hensyn til Overgangen i Statens Besiddelse. Meningen hermed er ikke at udkaste en bestemt Udførelsesplan men kun at vise, at Tanken overhovedet er udførlig. Hvad Retsforholdet angaar, fremhæves, at Staten vel har uindskrænket Ret over Socialejendommen, og altsaa forsaavidt faar større Rettighed end de private Ejendomsbesiddere; men medens den private Ejendomsret defineres som en «Ret til at bruge og misbruge», maa Socialejendommen kun bruges til Folkets Vel; thi «Retten til at misbruge», der fra et højere Synspunkt er anstødelig, kan kun være begrundet i Faren for uberettigede Statsindgreb, der ikke er tilstede ved Socialejendommen. — Hvad Driftsmaaden angaar, foreslaas, at Staten selv driver Jorden, forsaavidt de sociale Interesser derved kunne varetages (navnlig for at sørge for Oprettelsen af Mønstergaarde og for at kunne øve Indflydelse paa Arbejdslønnen og Arbejdsforholdene overhovedet); forøvrigt skal Jorden bortforpagtes, saaledes at der ved Bortforpagtningen ikke tages udelukkende finansielle Hensyn, men navnlig Hensyn til sociale Øjemed. Ogsaa v. d. Golz fremhæver i sin «Die Arbeiterfrage», at ved Bortforpagtning af Domænerne træffes der vel en stor Del for Staten betryggende og Forpagteren trykkende Bestemmelser; men aldrig Bestemmelser der have Arbejdernes Vel for Øje: for gode Stalde og Lader sørger man, men om ordenlige Arbejderboliger bekymrer man sig ikke.

Hvad endelig Skadeserstatningen til de nuværende Jordejere angaar, saa anslaaer Samter den til for Preussens Vedkommende at ville andrage 22,000 Millioner Mark: men for 12 à 15,000 Mark af den nævnte Værdi er der udstedt Gjældsdokumenter, og Statens Opkjøb af Jord vil for største Delen kun medføre, at private Gjældsdokumenter forvandles til offentlige. Til Udredelse af den forholdsvis ubetydelige Sum, der saaledes bliver tilbage, skal der optages et Laan, som aarligt skal amortiseres med en vis Kvota. Selvfølgelig skal Overgangen af Jord til Staten kun gaa ganske gradvis for sig.

Disse ere, i Korthed, de Hovedpunkter, der ere Gjenstand for Samters Undersøgelser. De Resultater, han kommer til, ville blive billigede af de Færreste; derimod tør det antages, at hans klare og velskrevne Fremstilling af de Fleste vil blive læst med Interesse og Udbytte.

Dr. Eug. Jaeger: *Geschichte der socialen Bewegung und des Socialismus in Frankreich.* Erster Band. Frankreich bis zur grossen Revolution. Berlin, van Muyden. 1876. (510 S.)

Forf. har søgt at skildre de vigtigste Sider af den sociale Bevægelse i Frankrig indtil den store Revolution; men Socialismens, forsaavidt derved tænkes paa de socialistiske Theories, Historie findes ikke i dette Bind, og den for den sociale Bevægelse saa afgjørende Literatur findes saa godt som slet ikke behandlet her. De socialistiske Theories bleve imidlertid i Frankrig først ret udformede i det attende Aarhundrede, og det er jo muligt, at de følgende Bind ville gaa nøjere ind paa dem; gjøre de det ikke, burde Ordet «Socialisme» ikke have været optaget i Titelen, da det i saa Fald vil være enten vildledende eller i det Mindste overflødig. Forf.s Hovedkilder af franske Værker have været: *Levasseurs De arbejdende Klassers Historie i Frankrig indtil Revolutionen*, *Perrens's Demokratiet i Frankrig i Middelalderen*, *Thierrys Tredje Stands Historie* og *Cassagnacs De arbejdende og borgerlige Klassers Historie*. — Bogen kaster først et flygtigt Blik paa det gallo-romanske Samfund og paa de sociale og industrielle Tilstande i Romerriget; derefter gives

en Skildring af det gamle Samfunds Undergang og af det middelalderlige Samfunds Opstaaen, af Kristendommen, dens Forhold til Slaveri, Ejendomsret, Arbejde, Familie og Stat; endvidere af Fevdalvæsenet, tredje Stands Udvikling, Arbejdets Organisation, Lavsvæsenet, Kongemagtens Kamp med Aristokrati og Demokrati, «les Jacqueries», Marcel og Pariser-Kommunen, de store Opstande i det fjortende Aarhundrede, Caboche og Slagter-Terrorismen i Begyndelsen af det femtende Aarhundrede, Absolutismen, l'ancien régime, Folkets Årmod og Landets Forfald, Agrarkommunismen, Bebudelser af den ny Tid, Turgots Reformforsøg o. s. v. o. s. v. Bindet slutter med en Afhandling om fjerde Stand og Compagnonnagen. Det er, som man ser, særdeles vigtige og interessante Emner. Fremstillingen er flydende og let læselig.

Maximus Kovalewsky: Umriss einer Geschichte der Zerstückelung der Feldgemeinschaft in Kanton Waadt. Zürich, Cæsar Schmidt. 1877. (52 S.)

Forfatteren til dette lille Skrift er, om vi ere rigtigt underrettede, russisk Godsbesidder og Professor i komparativ Rets-historie ved Universitetet i Moskau. Inden han opnaede denne Stilling, har han, i Lighed med saa mange andre Russere af de højere Klasser, opholdt sig længere Tid i Vestevropa for dèr at tilegne sig den videnskabelige Uddannelse, som vanskeligt opnaas andetsteds. Det foreliggende Skrift vidner om, at Forfatteren har arbejdet med utrættelig Flid. «Markfællesskabet i Kanton Vaud» kunde synes at være et temmelig lille Emne; men Bogen faar en noget større Betydning, naar man — hvad man bør gjøre — betragter den som et Indlæg i dette for Rusland saa ganske overordenlig vigtige Spørgsmaal: skal Regeringen søge at lette Kommunejordernes Overgang til Privatejendom, eller skal den søge at bevare det tidligere Fællesskab? — et Spørgsmaal, hvis Besvarelse imødeses med Spænding af over 35 Millioner Mennesker. Som Anbefaling for Overgang til Privatejendom anfører man sædvanligvis, at Fællesskabet er Skyld i Agerbrugets elendige Tilstand. Kovalewsky svarer hertil, at da de private Ejendomme ogsaa drives elendigt, og

da den systematiske Tilintetgjørelse af Skovene netop paa de store Privatgodser i de sidste Aar har taget Overhaand i en forfærdelig Grad, saa er man vel berettiget til at antage, at det ikke er Fællesskabet, som er ansvarligt for det russiske Landbrugs Ynkelihood. Kovalewsky mener, at Bevægelsen til Bedste for Kommunefællesskabets Ophævelse i Rusland skyldes dels de rigere Bønders Ønske om, at Kommunejorden bliver fri Salgs- og Kjøbsgjenstand, dels Godsbesiddernes og Fabrikanternes Ønske om at trykke Bonden ned fra at være Medejer til at blive simpel Daglejer; Statsøkonomernes Angreb paa Markfællesskabet tillægger han derimod ikke nogen Vægt, og det turde vel være, at han i saa Henseende ikke er fuldt retfærdig. — Foruden som Indlæg i det nævnte Spørgsmaal har Skriftet Interesse derved, at det er en Forløber for en kommende langt mere omfattende Fremstilling af Hovedgrundene til Almindernes gradvise Opløsning og Undergang i Vestevropa. — Skriftet henhører ikke under Kategorien Morskabslæsning; men det er en om samvittighedsfuld Flid og Lærdom vidnende Fremstilling af Forholdene i et Land, der vel er et af de mindste men ogsaa et af de interessanteste i Evropa. Markfællesskabets Historie i Kanton Vaud har, som overhovedet det schweiziske Almindingevesen, med god Grund vakt mere end én Forskers Interesse.

A. P.